

שם המחקר: תפיסת הילד החריג במשפחה הבדואית והשפעתה על דימויה ותפקודה של היחידה

המשפחתית

רשות המחקר: ביה"ס לעבודה סוציאלית, אונ' בן גוריון.

שנה: 2009

מס' קטלוגי: 18

שמות החוקרים: פרופ' עליאן אלקרינאוי, פרופ' ורד סלונים נבו

תקציר המחקר

מחקרים רבים עוסקים בקשר שבין הילד החריג לסביבתו תוך שימת דגש על המשפחה הקרובה. המחקר הנוכחי, הינו המחקר הראשון העוסק בנושא הפיגור השכלי בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל. מטרתה הייתה ללמוד על חווית ההורות לילד בעל פיגור שכלי, על דרכי ההתמודדות של ההורים, ועל השפעת מצב זה על יחסי הנישואין, וכן לבחון את רשתות התמיכה העומדות לרשות המשפחה ואת יחס החברה והמשפחה המורחבת לילד החריג. חשיבות המחקר הינה בבחינה ייחודית של חתך אוכלוסייה מסוים -- החברה הבדואית בישראל -- הכוללת מאפיינים סוציו-דמוגרפים ותרבותיים ייחודיים השונים בחלקם ממאפייני החברה הכללית בישראל. המחקר על ילדים עם פיגור בחברה הבדואית נמצא בחיתוליו ולכן חשוב לבחון כיצד מתמודדת חברה זו עם נושא הפיגור השכלי.

המחקר ערך כשלוש שנים ובמסגרתו נדגמו הורים, בני החברה הבדואית, מהערים ומהכפרים המוכרים והלא מוכרים. בחלקו הראשון, הכמותני של המחקר נדגמו כ-400 זוגות הורים, מתוכם 300 הורים לילדים עם פיגור שכלי (קל, בינוני וקשה) ו-100 הורים לילדים ללא פיגור שהיוו את קבוצת הביקורת. המשתנים התלויים שנבדקו במחקר הינם: תפקוד משפחתי (FAD). שביעות הרצון מהנישואים (Enrich). כובד המעמסה של הילד על המשפחה (Caregiver Burden) ותחושת קוהרנטיות (Sense of Coherence). בתהליך הדגימה התבצעה פרוצדורה של התאמה במאפייני הרקע של הורים לילדים חריגים לעומת הורים לילדים שאינם חריגים. הממצאים שעלו מחלק זה של המחקר מצביעים על הבדלים מובהקים ברמת שביעות הרצון מחיי הנישואין, התפקוד המשפחתי, כובד הנטל אותו מהווה הילד ומידת הקוהרנטיות בה תופסים ההורים את עולמם, כך שהורים לילדים הלוקים בפיגור שכלי דיווחו על פחות שביעות רצון, תפקוד משפחתי נמוך יותר, רמת נטל גבוהה יותר ומידת קוהרנטיות נמוכה יותר מהורים לילדים שאינם לוקים בפיגור שכלי.

בחלקו השני של המחקר, החלק האיכותני, נערכו כ-18 ראיונות עומק עם 9 זוגות הורים לילדים בעלי רמות פיגור שכלי שונות (קל, בינוני וקשה). מטרתו של חלק זה הייתה להעמיק ולשמוע את קולם של הורים לילדים בעלי פיגור שכלי. הממצאים שעלו מחלק זה מראים כי להורים אלו קשיים רבים ותחושות קשות, ביניהם תחושות נפשיות קשות כגון בושה ואשמה. בנוסף, מתוך הראיונות ניתן ללמוד אודות דרכי ההתמודדות בהם בוחרים ההורים, בהם גלומים פעמים רבות, חסרונות רבים, אך מתוכן עולה גם אפשרות לשינוי והקלה על ההורים הסובלים.

לסיכום, מממצאי המחקר, הכמותניים והאיכותניים כאחד, עולה תמונה קשה אודות חווית ההורות של הורים, בני החברה הבודאית, לילדים בעלי פיגור שכלי. תמונה זו, על-אף מורכבותה, ניתנת לשינוי, ועל-כן נציג בחלקו המסכם של מחקר זה את האימפליקציות הטיפוליות של המחקר ואת האימפליקציות הכלכליות לקובעי המדיניות. תקוותינו היא כי ממצאיו של מחקר זה יביאו לשינויים המיוחלים בטיפול ובעשייה הציבורית בסוגיה זו, וכי חשיפתו של נושא זה למודעות הציבור והעוסקים במלאכות הטיפול והמדיניות הציבורית תביא למחקר עתידי ופיתוח כלים שיסייעו להורים ולילדים.